

# O JEZIKU KAJKAVSKIH DRAMSKIH TEKSTOVA JOSIPA KOVAČEVIĆA

---

**BORIS KUZMIĆ**

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*  
*Odsjek za kroatistiku*  
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb  
bkuzmic@unizd.hr

UDK: 811.163.42(497.521.6)  
Izvorni znanstveni članak  
Primljen: 1. 4. 2020.  
Prihvaćen za tisak: 3. 11. 2020.

---

U radu se analizira jezik dramskih tekstova Josipa Kovačevića (1936. g.) objavljenih u knjizi *Dramska djela* iz 2003. Analiza će pokazati u kojoj mjeri autorov suvremeni kajkavski književni jezik uključuje dijakroniju (poznavanje jezika stare kajkavske književnosti) i sinkroniju (suvremene turopoljske govore, pogotovo buševski govor, čiji je autor izvorni govornik).

**KLJUČNE RIJEČI:**

*Buševac, Josip Kovačević, kajkavske drame, kajkavski književni jezik, Turopolje*

## Uvod

Turopoljski pučki pripovjedač i dramski pisac Josip Kovačević rođen je 9. ožujka 1936. u Buševcu. Sva su njegova književna djela vezana za Turopolje, posebno za njegov rodni Buševac. Kovačević je dosad objavio dužu pripovijest *Ženidba turopoljskog plemenitaša Lackovića* (1968, 1976 i 1987), zbirku novela *Oproštajna večera* (1979), povijesni roman *Tragom vezirskog tuga* (1981), zbirku priča za djecu *Jastrebi iz Turopoljskog luga* (1985) i zbirku povijesno-etnografskih pripovijesti *Prememba* (1991). U više je navrata izvođena, snimana za televiziju i nagrađivana njegova drama *Turopoljska svadba*. Kovačević je jedan od najaktivnijih u Ogranku “Seljačke sloge” iz Buševca, za koji je više godina pisao jednočinke, glumio i režirao vlastite i tuđe dramske tekstove.

U ovome radu analizirat će se jezik dramskih tekstova Josipa Kovačevića. Analizi se neće pristupiti isključivo kao samosvojnome tekstu, nego će se uključiti i poznavanje jezika stare kajkavske književnosti kao i suvremenih turopoljskih govora čiji je autor izvorni govornik. Jezik stare kajkavske književnosti zapravo je hrvatski kajkavski književni jezik koji je detaljnije gramatički opisan u Šojat (2009). Kakva je njegova gramatička struktura i na kojoj se temelji pisanoj građi v. Šojat 2009. Čini mi se zanimljivim istražiti autorov jezik zato što može pokazati koliko prati književnu tradiciju, koliko suvremene dijalektalne crte koje su zajedničke i većini kajkavskih govora, a koliko je njegov dramski izričaj isključivo turopoljski. Da bi se moglo utvrditi koliko pisci pišu svojim materinskim govorom, potrebno bi bilo izraditi fonološki i morfološki opis njihova zavičajnog govora. U slučaju književnika Josipa Kovačevića riječ je o buševskom govoru koji zasad nema samostalne jezične analize, ali je djelomice obrađen u radovima istraživača turopoljskih govora, posebice onih Antuna Šojata (1982). Prema Šojatu (1982: 322), buševski govor pripada središnjoj skupini turopoljskih govora. Jezik dramskih tekstova Josipa Kovačevića analizira se na fonološkoj i morfološkoj razini zato što one najbolje zrcale tipične dijalektalne osobine koje se uspoređuju s crtama drugih turopoljskih govora (Šojat 1982), ali se i odmjeravaju o jezik bogate kajkavske pisane baštine (Šojat 2009)<sup>1</sup>.

U zbirci dramskih tekstova skupljeno je šest drama, tj. igrokaza. U članku se uz primjere navode brojevi koji označavaju broj stranice u objavljenoj zbirci, a velika tiskana slova označavaju ime drame: B = Buđeje; J = Jankičevi snoboki; P = Pismo

<sup>1</sup> Građa se uspoređuje isključivo s radovima hrvatskoga dijalektologa i povjesničara hrvatskoga jezika Antuna Šojata (1928. – 2012.) koji je jedini dosad najiscrpnije opisao suvremene turopoljske govore i dao pregled glasova i oblika u jeziku stare kajkavske književnosti.

bana Jelačića; S = Smrt Marka Troce; T = Turopolska svadba; V = Veliko turopolsko spravišće A.D. 1553.

## FONOLOŠKE OSOBITOSTI

Refleks šva uglavnom je *e*, npr. *pevec* (P, 16), *urbarec* (P, 18), *betežen* (P, 19), *rekel* (P, 20), *stranec* (P, 20), *dober* (P, 23), *osem* (P, 67), *kesno* (T, 87), *sladek* (T, 88), *početak* (T, 206), *sudec* (J, 347). Refleks šva koje daje *a* javlja se u nekoliko leksema: *početak* (T, 205), *ustanak* (V, 264), *mladenačka* (B, 318) i *napredak* (B, 332). Dvostruki refleks imaju leksemi *dan*, *jedan* i *sedam*, npr. *dan* (P, 17, 47, 67; J, 349), *danov* (V, 253), *jedan* (B, 328, 331, 333), *sedam* (B, 325), ali: *denes* (P, 28), *deneku* (T, 176), *denek* (T, 192), *denešnoga deneka* (V, 253), *jeden* (B, 330, 336), *sedem* (B, 311). Ekavski je refleks u staroj kajkavskoj književnosti najčešći, a zajednički je i sa stanjem u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 343–344, 2009: 15). Refleks *a*, koji je vrlo rijedak, javlja se pod utjecajem štokavskoga standarda.

U primjerima *dej* (P, 16, 23; T, 87), *dejte* (P, 28), *jejce* (P, 16), *kreju* (P, 47), *krej* (S, 367) stanje je sukladno većini turopoljskih govora gdje *a* ispred *j* prelazi u *e* (Šojat 1982: 342). U staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 2009: 10) nalazimo samo oblike *s a*.

Refleks prednjega nosnog samoglasnika jest *e*, npr. *me* (P, 17), *trideset* (P, 18), *žejen* (P, 20), *jezika* (P, 27), *zajec* (P, 31), *žeti* (T, 95), *početka* (V, 250), *prijeli* (B, 337). I u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti isti je rezultat (Šojat 1982: 345, 2009: 10–11). U primjeru *jačmen* (T, 95) javlja se refleks *a*. To je tipično za sve turopoljske govore, ali i za jezik stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 345, 2009: 16).

Refleks stražnjega nosnog samoglasnika redovito je *u*, npr. *v ovu tešku službu* (P, 17), *zamuž* (P, 18), *budi* (P, 18), *v svoju utrobu* (P, 18), *otkud* (T, 113), *ručice* (T, 192), *ruka* (J, 359). Isti je rezultat i u turopoljskim govorima i u staroj kajkavskoj književnosti (Šojat 1982: 346, 2009: 12–13).

Tuđice na *-ir*, *-irati* autor piše sa sufiksima *-er*, *-erati*, npr. *španceras* (P, 16), *komenderas* (P, 17), *dirigeras* (P, 17), *študeraju* (P, 23), *študeral* (T, 90), ali: *študirati* (V, 279). Ima za to dosta potvrda u staroj kajkavskoj književnosti, pa tako i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 347, 2009: 16).

Promjenu *o > e* pratimo u prefiksu *pro-*, npr. *prečital* (P, 28), *prejti* (P, 47), *prebudi* (T, 85), *prešćenje* (T, 95), *prejde* (T, 97), *prečita* (V, 273). U jeziku stare kajkavske književnosti samoglasnik *o* pretežito je neizmijenjen, a navedene promjene potvrđuju

se u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 342, 348, 409).

Promjenu *o > u* pratimo u primjerima *kuliko* (P, 16, 18, 31; T, 85), *kučije* (P, 16), *obdehvali* (P, 18), *tuliko* (V, 256; J, 347), *kupuval* (B, 323, 330), ali: *verovali* (B, 323), *kupovali* (B, 330). U jeziku stare kajkavske književnosti samoglasnik *o* pretežito je neizmijenjen,<sup>2</sup> a navedene promjene potvrđuju se u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 342, 348, 409).

Gubljenje samoglasnika *o* na kraju riječi nalazim u primjerima *kak* (P, 16, 17, 20), *tak* (P, 18; T, 89), *kam* (P, 16), *nekam* (P, 19), *rad* (P, 27). To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenim turopoljskim govorima (RHKKJ 1995: 177, 1999: 309, Šojat 1982: 351, 2009: 17). U početnome slogu *o* se gubi u primjerima *na vem svetu* (T, 174), *na ve forinte* (T, 204), *na ni svet* (V, 252, 265), *vu ve pet let* (S, 366). To nije tipično za jezik stare kajkavske književnosti, ali jest za suvremene turopoljske govore (Šojat 1982: 351, 2009: 67).

Gubljenje samoglasnika *u* nalazim u primjerima *razmeš* (P, 20), *razmem* (P, 20), *razmu* (P, 20), *razmela* (T, 90). Gubljenje je zabilježeno u turopoljskih govora, a nije tipično za staru kajkavsku književnost (Šojat 1982: 351, 2009: 17).

Refleks *jata* redovito je ekavski: npr. *greja* (P, 16), *celi* (P, 16), *cele* (P, 17), *nacepati* (P, 17), *sekira* (P, 17), *čovek* (P, 18, 23), *sejno* (P, 38), *sejna* (P, 42), *verujem* (T, 88), *vane* (T, 103). Ikavski refleks *jata* javlja se u primjerima *sim* (P, 16), *potiraš* (P, 16), *otirala* (P, 17), *tirate* (P, 22), *otirali* (P, 61). Istražujući turopoljske govore Šojat (1982: 345) je zabilježio refleks *e* u kratkom i u dugom slogu. Dvostruki refleks, iako dominantniji ekavski, nalazim u zanijekanom nesvršenom prezentu pomoćnoga glagola *biti* i u optativu glagola *živjeti*, npr. *nesi* (P, 16, 26), *nesem* (P, 22, 39; T, 149), *neste* (P, 27), *nesmo* (P, 34, 35), *nes* (P, 37), *ne bil* (B, 313), *živela* (P, 19), *živeli* (P, 28) – *nisem* (P, 20), *niste* (P, 26), *ni* (B, 314), *nis* (B, 314), *živila* (P, 19). Za ikavski refleks u obliku *ně* nema potvrda u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 345)<sup>3</sup>.

Slogotvorno *l* dalo je *u*, npr. *punu* (P, 26), *suza* (T, 87), *suze* (T, 191), *dugo* (V, 273). U staroj kajkavskoj književnosti ista je situacija,<sup>4</sup> a u suvremenim turopoljskim govorima moguć je i refleks *o* (Šojat 1982: 346, 2009: 12).

Slogotvorno *r* čuva se u primjerima *drva* (P, 16, 17, 46), *držati* (P, 16), *vrgla* (P, 16), *krpu* (P, 18), *drži* (T, 85). U onim dramskim dijelovima u kojima progovara župnik javlja se glasovna sekvenca *er*, npr. *kerščanske* (T, 178, 180), *smerti* (T, 183), što

<sup>2</sup> Među rijetkim unošenjem govornih crta u jezik stare kajkavske književnosti izdvaja se promjena *pro- > pre-* koja je relativno slabo zastupljena, dok je promjena *o > u* u prilogu *kuliko* i *tuliko* redovita (Šojat 2009: 11–12, 16).

<sup>3</sup> Šojat (1982: 345) je zabilježio samo primjere: *kukurikati*, *osim*, *prijatelj*, *sim*, *sinokoša*, *tirati*.

<sup>4</sup> Iznimku čine Vramčevi tekstovi i pokoje sporadično odstupanje.

želi reći da je njegov jezik učeniji od ostalih, a pod velikim utjecajem jezične starine. U jeziku stare kajkavske književnosti pretežito nalazimo bilježenje slogotvornoga *r* glasovnom sekvencom *er*,<sup>5</sup> a u govoru mnogih turopoljskih sela takvo *e* znatno se reducira (Šojat 2009: 14).

Stežanje samoglasnika potvrđuje se primjerima *ki* (P, 30, 36), *ma* (P, 31), *svega* (P, 16), *mega* (P, 17; V, 269), *tve* (P, 18), *sve* (P, 46), *tvega* (T, 86, 90; V, 262), *tvemu* (T, 89; B, 311), *me* (T, 102), *memu* (T, 102), *svemu* (T, 102), *tva* (T, 123), ali: *tvojemu* (B, 330). U suvremenim turopoljskim govorima nalazimo potvrde za obje pojave (Šojat 1982: 350). U staroj kajkavskoj književnosti stegnuti oblici sporadične su pojave (Šojat 2009: 17).

Refleks glasa *d'* jest *đ* (obezvučeno *č*) i *j*: *tuđe* (P, 26; V, 251), *pogleč* (P, 44), *poveč* (P, 48), *ječ* (P, 50), *poglečte* (T, 116), *vređen* (T, 122), *rođena* (V, 279); *žejen* (P, 20, 48), *pogajati* (T, 101), *pogajamo* (T, 170), *preje* (T, 189), *pohojali* (T, 190), *žēju* (T, 221), *dohojali* (V, 256), *dohaja* (B, 330). To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 30–31, 1982: 361).

Refleks glasa *t'* jest *č*, npr. *več* (P, 17), *noči* (P, 17), *očemo* (P, 18), *večinom* (P, 19), *pomoči* (P, 20), *sreću* (V, 258). To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 2009: 29, 1982: 361).

Promjenu *čl-* > *č-* nalazim u primjeru *čovek* (T, 104, 107, 112; B, 330). U jeziku stare kajkavske književnosti oblik *čovek* potvrđuje se samo u Pergošića (RHKKJ 1985: 309).

Glas *h* u početnom se slogu pretežito gubi, npr. *ojdida* (P, 16), *očemo* (P, 18, 22), *očete* (P, 20), *rana* (P, 42), *rastiče* (P, 61), *iže* (T, 104), *ižu* (T, 133, 135), *oču* (V, 262), *ilade* (V, 265), *rabrosti* (B, 337). Početno *h* pretežito se gubi, a čuva se u primjerima *hital* (P, 22), *hititi* (P, 62), *hiža* (T, 118), *hiže* (T, 119, 123). Glas *h* mijenja se u *š* ispred *t* u oblicima glagola *šteti* (= htjeti), npr. *štel* (P, 20, 28), *šteli* (P, 27). Skupina *hv* mijenja se u *f* u primjerima *fala* (P, 19, 23, 31), *faliti* (P, 27). U turopoljskih se govora početno *h* najčešće gubi, a skupina *hv* prelazi u *f* (Šojat 1982: 356–357). U središnjem slogu *h* se mijenja u *v* / *j* ili se rijetko čuva ili gubi, npr. *skuvati* (P, 16), *kruva* (P, 17, 19; T, 90), *buve* (P, 22), *vuva* (P, 24), *kuva* (P, 24), *juva* (P, 27), *muva* (P, 47), *duvana* (T, 108), *ruva* (T, 156), *Duva svetoga* (T, 232); *greja* (P, 16, 39), *kujne* (P, 16), *sneja* (T, 144), *greje* (B, 313); *skuha* (P, 27), *grohače* (P, 48), *grehota* (T, 216); *naranil* (P, 16), *zdenuti* (P, 36), *poslunuli* (T, 96). U turopoljskih se govora središnje *h* gubi ili zamjenjuje glasovima *v* ili *j* (Šojat 1982: 356). U završnom slogu *h* najčešće nije sačuvano, npr. *v naše velike turopolske šuma* (P, 19), *na naše Vukomeričke gorica* (P, 24),

<sup>5</sup> Iznimku čini Vramec koji ima nekoliko primjera sa sekvencom *ar*.

*bogoslovne škol* (P, 26), *odma* (P, 38), *na ove naše suve vusnica* (T, 85). Vrlo rijetko završno se *h* čuva ili prelazi u *v* (>*f*) ili *k*, npr. *greh* (T, 113); *straf* (P, 25; T, 163), *kruf* (P, 45); *siromak* (P, 22). Ista je situacija i u turopoljskih govora (Šojat 1982: 356). U staroj kajkavskoj književnosti, bez razlike u položajima ili pripadnosti pojedinim suglasničkim skupinama, redovito se čuva etimološko *h* (Šojat 2009: 27).

Protetsko *v* potvrđuje se primjerima *vur* (P, 16), *vušivi* (P, 22), *vuva* (P, 24), *vusnica* (T, 85), *vudrili* (T, 89), *vučil* (B, 335), a protetsko *j* u primjerima *Japoštolem* (T, 164, 176), *jangel* (T, 193). Protetsko *j* turopoljski govori preuzimaju iz općekajkavske “koine”. Proteza je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 349, 2009: 16).

Završno se *-l* čuva, npr. *prečital* (P, 28), *osel* (P, 31), *posel* (P, 31; B, 336), *išel* (T, 106), *govoril* (B, 330). Ista je situacija u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 22–23).

Depalatalizacija glasa *l* najčešće se provodi, npr. *valda* (P, 16), *pozabliv* (P, 16), *zemle* (P, 18; B, 325), *zemlu* (P, 18), *kaplica* (P, 20; T, 85), *prijateli* (P, 28; T, 178), *pole* (T, 95), *volum* (V, 258). Leksemi *ljudi* i *bolje* mogu imati i nedepalatalizirane likove, npr. *ljudi* (B, 331), *boljum* (P, 23), *najboljum* (T, 227), *najbolji* (B, 337, 339), *najboljemi* (B, 339), u odnosu na primjere *lude* (P, 18), *ludi* (P, 20), *bole* (P, 16), *najbole* (V, 258). Nedepalatalizirano *lj* nalazim samo u primjerima *veseljak* (P, 26), *veselju* (T, 95), *veseljem* (T, 176), *želje* (V, 258), *zaključil* (B, 330). U većini suvremenih turopoljskih govora izvršena je depalatalizacija glasa *l*, a u staroj kajkavskoj književnosti puno je toga ovisilo o pojedinim položajima u riječi ili sufiksima koji će omogućiti ili neće omogućiti provođenje depalatalizacije (Šojat 1982: 359, 2009: 22–24).

Suglasnik *ń* realizira se samo u primjerima *zanimanju* (P, 26), *slobodnjak* (P, 26), *pranje* (P, 40), *ispunjevali* (V, 256), *poverenje* (V, 256), *pokolenja* (B, 338), *otvorenje* (B, 339). Depalatalizirani primjeri jesu – *ogen* (P, 16; B, 314), *ogna* (P, 16), *svine* (P, 16, 19), *svinec* (P, 22), *svinami* (T, 87), *knigu* (B, 335) – i oni nemaju potvrda s neizmijenjenim *ń*. Najviše ima primjera s metatezom palatalnoga elementa kao *jn*, npr. *strajnskem* (P, 17), *strajnski* (P, 20), *zajni* (P, 23), *putovajnu* (P, 36), *gujni* (P, 38), *vrjnem* (P, 42), *po jnega* (P, 61), *opajнке* (T, 122), *sejnam* (T, 124), *poštejnem* (V, 256), *zalagajne* (B, 337), *sečajnu* (B, 337). Primjeri kao što su *konj* i *znanje* imaju dvostruke likove: *kojne* (P, 42), *znajnu* (V, 256), *konjske* (P, 39), *znanja* (B, 337). U jeziku starije kajkavske književnosti broj potvrda za promjene *ń > n*, *jn* vrlo je malen (Šojat 2009: 24), a u suvremenim turopoljskim govorima to je redovita pojava (Šojat 1982: 360–361).

Suglasnička skupina *čr-* nije izmijenjena, npr. *črepovje* (T, 152), *čreva* (T, 232). Samo u primjeru *crlen* dolazi do promjene *čr > cr*, npr. *crlenu* (T, 101), *crlen* (T,

101), *crlena* (T, 102), *crlen* (T, 123), *crlenom* (V, 268). Dvostrukost nalazim u primjeru *crna* (V, 261), *pocrnele* (B, 337). U turopoljskim govorima *čr* se čuva, a *cr* je češće u mlađih ispitanika (Šojat 1982: 362). U staroj kajkavskoj književnosti uglavnom se bilježi skupina *čr-*, osim u pisaca s kraja 18. i početka 19. stoljeća koji je zamjenjuju skupinom *cr-* pod utjecajem štokavske književnosti (Šojat 2009: 32).

Promjenu *d(e)n > n* nalazim u primjeru *jen* (V, 260), ali: *jedni* (P, 16), *jeden* (P, 20; B, 330), *jedan* (P, 23), *sejedno* (P, 50; T, 85), *vsejedno* (T, 104). Ta je promjena u jeziku stare kajkavske književnosti iznimno rijetka – za nju nalazimo tek nekoliko potvrda (Šojat 2009: 37). U suvremenim turopoljskim govorima provodi se redovito (Šojat 1982: 364, 405).

Promjenu *ds > c* nalazim u primjeru *luckem* (T, 114). To je vrlo rijetka pojava u jeziku stare kajkavske književnosti, ali česta u mnogim kajkavskim govorima, pa tako i u turopoljskim (Šojat 2009: 40).

Promjenu *gd > d* nalazim u primjeru *de* (P, 16, 36; B, 313). U jeziku stare kajkavske književnosti navedenu pojavu ne nalazimo, a u suvremenim turopoljskim govorima ona je redovita (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjena *kt > t* zabilježena je u primjerima *teri* (P, 18, 25; V, 251), *teromu* (P, 25), *teru* (P, 27), *tere* (T, 99), *teroga* (T, 101; B, 310). Skupina *kt* čuva se samo u primjerima *nekteri* (P, 28), *nektera* (T, 97). U suvremenih turopoljskih govora *k* se čuva samo u obliku *nekteri*, a u staroj kajkavskoj književnosti oblik *teri* uopće nije potvrđen (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Promjenu *mn > vn* nalazim u primjeru *vnogo* (V, 271, 279). Promjena je zabilježena u staroj kajkavskoj književnosti (v. RHKKJ 1991: 681) i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362–363).

Promjenu *pt > t* nalazim u primjeru *tiču* (P, 24). Ta promjena nije zabilježena u jeziku stare kajkavske književnosti, ali je nalazimo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 362, 2009: 36).

Suglasničke skupine *skj* i *stj* daju isti rezultat *šč*, npr. *sloboščina* (P, 19), *plemenščina* (P, 19), *koščic* (P, 22), *iščes* (T, 86), *spravišče* (T, 90), *ognišča* (T, 99), *popuščamo* (T, 171), *obaveščeni* (V, 282), *iščete* (J, 351). To je pojava zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 361, 2009: 34–35).

Promjenu *svr > sr* nalazim u primjeru *srbe* (T, 231). Ta je promjena zajednička svojina jezika stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Promjenu *tm > km* nalazim u primjeru *knice* (P, 38). To je osobitost isključiva u suvremenih turopoljskih govora, a vrlo rijetka u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 357, 362, 2009: 40).

Promjenu *vč > č* nalazim u primjeru *čera* (P, 20, 61; T, 96, 119).

Promjenu *vd > d* nalazim u primjerima *dovec* (B, 312), *dovca* (T, 97; B, 318).

Promjenu *vm > m* nalazim u primjeru *mrl* (T, 114).

Promjenu *vn > n* nalazim u primjerima *nuter* (T, 162), *nučicu* (T, 189), *nučica* (T, 189), *nuka* (T, 190), *nučićem* (T, 231).

Promjenu *vs > s* nalazim u primjerima *saki* (P, 17, 20, 30; T, 89), *se* (P, 19, 20; T, 99), *sakomu* (P, 22), *segde* (P, 35), *sejedno* (P, 50; T, 85), *sega* (T, 93, 106), *su* (T, 97), *si* (T, 102), *semi* (T, 102), *sako* (T, 109). Ti su primjeri dominantni u čitavu tekstu. Primjeri sa starom skupinom vrlo su rijetki, npr. *vsi* (P, 16, 17; T, 103), *vsu* (P, 19), *vse* (P, 23; T, 96, 98, 103).

Promjenu *vz > z* nalazim u primjerima *zrok* (P, 17), *zeti* (P, 27; T, 104), *zdenuti* (P, 36), *zemi* (T, 87), *zeli* (T, 95), *zdigli* (V, 264), *zemem* (B, 318). Vrlo rijetko se staro *vz* čuva, npr. *prevzeme* (P, 18), *vzeti* (T, 179). Promjeni *vz > z*, a i prethodnim peterim promjenama zajednički je nazivnik – one se ne provode u staroj kajkavskoj književnosti ili su u njoj vrlo rijetke, a redovite su u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Promjene *vl > l* i *tvr > tr* nalazim u primjerima *lasi* (V, 264), *trdi* (T, 89; V, 259), *trde* (S, 367). To je tipično za suvremene turopoljske govore, ali i stari kajkavski pisci pišu isto onako kako se i danas govori (Šojat 1982: 357, 2009: 37).

Rotacizam nalazim u prezentu glagola *moči* i u prilogu *nigdar*, npr. *moreš* (P, 17), *moremo* (P, 19), *nemrem* (P, 20), *nemre* (P, 20), *more* (P, 22, 31; T, 89), *nemru* (T, 217); *nigdar* (P, 18; T, 87). To je osobina zajednička jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenim turopoljskim govorima (RHKKJ 1991: 683, Šojat 1982: 358).

Obezvučenje zvučnoga suglasnika na kraju riječi nalazim samo u primjeru *vrak* (P, 25; T, 232). Obezvučenje zvučnih suglasnika svojstveno je većini kajkavskih govora, tako i turopoljskih (Šojat 1982: 355), ali u staroj se kajkavskoj književnosti ne bilježi (Šojat 2009: 20).

Jednačenje po mjestu tvorbe u sandhi-položaju potvrđuje se primjerima *ž nom* (P, 39; T, 106, 192), *ž nim* (P, 48), *ž nimi* (T, 172; B, 330), *ž nem* (B, 314), *ž num* (B, 323). To je razvidno i u staroj kajkavskoj književnosti, a i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 363, 2009: 38).

Neprovođenje sekundarne jotacije potvrđuje se primjerom *smetje* (P, 22). U staroj kajkavskoj književnosti nema nijedne potvrde za promjenu *tj > č*, međutim u suvremenim turopoljskim govorima rijetki su primjeri za navedenu pojavu (Šojat 1982: 359, 2009: 33).

U tekstu se potvrđuju samo nepremetnute i nehotirane suglasničke skupine *jt* i *jd* u prefigiranim oblicima glagola *iti*, npr. *dojdeš* (P, 22), *dojti* (P, 23; T, 96; V, 251),

*dojde* (P, 23; T, 102), *prejti* (P, 47), *prejde* (T, 97), *prejdemo* (V, 253), *najde* (J, 352). To se redovito ostvaruje u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 359, 2009: 34).

Suglasnik *j* gubi se u suglasničkoj skupini *žj*, npr. *Boži* (P, 36; T, 86; V, 256), *Bože* (P, 48), *Boža* (T, 106), *vraža* (T, 123), *Božu* (T, 123), ali: *Božjega* (T, 115, 221). U staroj kajkavskoj književnosti u toj se suglasničkoj skupini *j* pretežito čuva, dok je njegovo gubljenje redovito u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 358, 2009: 35).

Završno *v* autor redovito bilježi kao *f*, npr. *praf* (P, 22; T, 195; S, 364), *upraf* (T, 139), ali: *prav* (S, 369). Promjenu *-v > -f* stari kajkavski pisci ne bilježe, ali je ona živa u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 357, 2009: 21).

Palatalno *r* nalazim u primjeru *stvarjati* (S, 364). To je obilježje jezika stare kajkavske književnosti, ali se čuva, doduše rijetko, i u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 358, 2009: 25).

Gubljenje pojedinih suglasnika i samoglasnika nalazim u primjerima *jeju* (=jedeju P, 25), *niš* (=ništa P, 16, 20; T, 104), *nes* (=nesem P, 37), *nis* (=nisem T, 121), *jes* (=jesem T, 149), *pemo* (=pejdemo T, 88; B, 311), *poveš* (=povedaš B, 311), *nate* (=nebute P, 33), *namo* (=nebumo T, 89, 144), *zajni* (=zadnji P, 23). Te su pojave česte u suvremenim turopoljskim govorima, a izostaju u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 1982: 365).

Druga palatalizacija ne provodi se u primjerima *putniki* (P, 16, 31), *časniki* (P, 40; T, 96), *zaručniki* (T, 114) i dr. To je zajednička crta i suvremenih turopoljskih govora i jezika stare kajkavske književnosti.

## MORFOLOŠKE OSOBITOSTI

Imenice m. roda u V jd. redovito imaju nastavak *-0*, npr. *Bartol* (P, 16, 17), *Štefan* (P, 18), *gospon* (P, 19, 20), *Blaž* (T, 86). Imenice m. i sr. roda u L jd. imaju pretežit nastavak *-u*, npr. *po svetu* (P, 17), *v Buševcu* (P, 17), *po putu* (T, 155), *na dareku* (T, 190), *vu gradu* (V, 294), *na svetu* (B, 316), *v žepu* (J, 352), *pri sudu* (J, 352), *po dvorišću* (P, 16; T, 231), *v selu* (T, 97, 99; T, 118; J, 351), *na garištu* (B, 338), *u letu* (B, 339), a rjeđe *-e*, npr. *v Buševce* (T, 113), *v žepe* (V, 228), *pri sude* (J, 349), *v sele* (P, 67; B, 338); u I jd. im. m. i sr. roda na palatalni suglasnik potvrđuje se nepalatalni nastavak *-om*, npr. *z mačom* (V, 262), *z Jankičom* (J, 352), *srcom* (V, 285, 286), *oružjom* (V, 294), ali: *srcem* (V, 287); u N mn. imenice m. roda imaju kratke oblike, npr. *glasi* (P, 35), *muži* (P, 36, 48; T, 85), *vuki* (T, 139), *člani* (V, 256); u G mn. imenice m. roda imaju pretežit nastavak *-ov*: *selakov* (P, 18), *žoharov* (P, 22), *snobokov* (T, 90), *sakra-*

*mentov* (T, 106), *vukov* (T, 139), *zdecov* (B, 330), a nulti nastavak čuva se u primjeru *penez* (P, 25; J, 359), imenice pak sr. roda čuvaju nulti nastavak, npr. *jajec* (P, 42), *sel* (T, 112); imenice m. roda u D mn. imaju nastavak *-em*, npr. *starcem* (P, 18; T, 95), *Turopolcem* (P, 27), *ludem* (T, 97, 107; B, 311), *prijatelem* (V, 276), a D mn. za sr. rod nema potvrda; u L mn. imenica m. roda javlja se nastavak *-ima*, npr. u *čestitarima* (P, 67), a u sr. roda potvrđuje se pretežit nastavak *-ima*, uz rijetke *-a(h)* i *-e(h)*, npr. u *spraviščima* (T, 95), u *selima* (B, 337), u *srcima* (B, 338), u *garištima* (B, 341), u *sela* (T, 111), u *kole* (P, 47); u I mn. pretežit je nastavak *-i*, npr. u *pred plemenitaši* (P, 26), u *Ilirci* (P, 27), u *s kojni i s koli* (P, 46), u *pod obluki* (T, 86), u *pred svati* (T, 102), u *za cucki* (V, 259), u *pred vrati* (T, 86), u *z vedri* (P, 18), a rijetko se javljaju *-ima* ili *-mi*, npr. u *soldatima* (P, 39), u *stolečima pisali* (V, 282), u *med ludmi* (V, 252). U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim nastavaka<sup>6</sup> u L mn. i prvoga rijetkoga u I mn. (Šojat 2009: 44). Svi su nastavci potvrđeni i u suvremenim turopoljskim govorima, osim nastavka *-ima* u L i I mn. imenica m. i sr. roda (Šojat 1982: 387–393). Taj nastavak u pišćev jezik prodire pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika. Nepalatalni nastavak *-om* u I jd. m. i sr. roda za palatalne osnove ne nalazimo u jeziku stare kajkavske književnosti, nego samo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 2009: 51).

Imenice ž. roda u DL jd. imaju nastavak *-e*, npr. *krave* (P, 60), *dece* (T, 89), *k gospode* (T, 96), *k meše* (B, 313), u *kujne* (P, 16), u *bertije* (P, 20), u *pri hiže* (T, 85), u *soldaćije* (B, 311); za V jd. nalazim samo potvrde s nastavkom *-o*<sup>7</sup>: *Baro* (P, 16–18; T, 85), *Maro* (T, 85), *mamo* (T, 119; B, 314), *bračo* (V, 279), *teco* (B, 317); u I jd. pretežito *-um*, npr. u *z trgovinum* (P, 18), u *z metlum* (P, 22), u *gospodum* (P, 39), u *z nogum* (P, 61), u *z špricum* (B, 335), nastavke *-om* i *-u* rijetko, npr. u *motikom* (T, 99), u *vladavinom* (V, 265), u *zastavom* (V, 298), u *z tom špricu* (B, 331), a nastavci *-jom*, *-jum* i *-ju* karakteristični su za bivše i-osnove, npr. u *z lučjom* (T, 87), u *s tum častjum* (T, 132), u *z rečjum* (V, 263), u *lubavju* (V, 285); u G mn. stari nulti nastavak, npr. *bogoslovne škol* (P, 26); u D mn. nalazim uglavnom potvrde s nastavkom *-am*: *kravam* (P, 60), *kokošam* (P, 62), *ženam* (T, 123), *sabljam* (V, 261), a samo jednom analoški nastavak *-ami*, npr. *komešovic se odredbami pokoravali* (V, 256); u L mn. stari nastavak *-a(h)* i analoški *-am*, npr. u *šuma* (P, 19), u *na naše Vukomeričke gorica* (P, 24), u *ruka* (T, 100; B, 311), u *škрина* (T, 151), u *o ženidbe i ženam* (T, 98); u I mn. potvrđuje se pretežit nastavak *-ami*, npr. u *svinami* (T, 87, 98), u *z praznemi rukami* (T, 96, 109), u *s kravami* (B, 313), a vrlo rijetko nastavci *-mi* i *-ima* za imenice bivših i-osnova, npr. *lasmi* (T, 123), *očmi* (V,

<sup>6</sup> U jeziku stare kajkavske književnosti *h* se čuva, a u pišćevu se jeziku gubi.

<sup>7</sup> U jednom primjeru nalazim *Marica* (B, 313).

276), *rečima* (B, 331). U jeziku stare kajkavske književnosti potvrđeni su svi nastavci, osim navedenih za V jd. -o, I jd. -om i -jom (za bivše i-osnove) i L. mn. -a (Šojat 2009: 53–55). Svi navedeni nastavci, osim onih za I jd. (-u, -jom i -ju) i I mn. (-ima), potvrđuju se u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 386).

Naglašeni oblici ličnih zamjenica *ja* i *ti* u DL glase *mene* i *tebe*,<sup>8</sup> npr. *mene* (P, 18–20, 22; T, 97, 112; B, 317; S, 366), *tebe* (P, 18; B, 317; T, 123); u I *menum* (P, 18, 46; T, 93), *menom* (B, 324, 335), *tobum* (P, 18; T, 151). U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija, osim u primjeru *menom* koji nije potvrđen u suvremenih turopoljskih govora (RHKKJ 1988: 162, Šojat 1982: 402, 2009: 66).

Naglašeni oblik lične zamjenice *on* u L glasi *nem* (P, 61), a zamjenice *ona* u D glasi *je*, u L *jne*, u I *num*, npr. *mi je obećavamo* (T, 164), *najne* (P, 18), *nad num* (V, 294). U jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora ista je situacija, osim u L zamjenice *ona* koji se potvrđuje samo u suvremenim turopoljskim govorima (Šojat 1982: 403, RHKKJ 2002: 505).

Zamjenice *mi*, *vi* i *oni* u D imaju oblike *nam* (T, 86–87; T, 139; B, 333) i *vam* (T, 87), u L *nas* (T, 99) i analoške oblike *nami* (V, 262) i *vami* (T, 112), u I *nami* (P, 26; T, 101, 116), *vami* (P, 27), *nimi* (T, 116, 172). U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima svi su oblici potvrđeni (RHKKJ 1991: 649, Šojat 1982: 402). Akuzativ zamjenice *oni* potvrđuje se dvama oblicima – *jne* i *je*, npr. *zajne* (P, 18), *kad je niš ni moči razmeti* (P, 20), *ke je Bečani vse kolu* (P, 25), *ako je gospon pita* (T, 109), *kam je i nijovi starci šelu* (T, 176). Oblik *je* javlja se isključivo u staroj kajkavskoj književnosti, a oblik *jne* u suvremenim turopoljskim govorima (RHKKJ 2002: 505, Šojat 1982: 403).

Povratna zamjenica u I glasi *sobum* (P, 20) i češće *sobom* (P, 20, 36; V, 260, 279). U jeziku stare kajkavske književnosti i pretežito se potvrđuje oblik *sobum* (Šojat 1982: 402, 2009: 66). Oblik *sobom* autor preuzima iz štokavskih izvora.

Od neličnih oblika zamjenica izdvajam: D jd. ž. roda, npr. *tve familije* (P, 18), *moje sestre* (P, 45), L jd. m. roda, npr. *po ovom našem mrskem putu* (T, 155), *na tem lepom dareku* (T, 190), *na kem* (B, 318), *na onem svetu* (B, 318), ali: *na ovom jadnom svetu* (B, 316); L jd. ž. roda, npr. *vu ove svoje krčme* (P, 17), *na svoje i horvacke zemlice* (P, 35), *na moje posteale* (P, 39), *pri naše hiže* (T, 119); I jd. m. i sr. roda, npr. *pred našem kralom* (P, 49), *z ovom belem ručnikom* (P, 61), *z našem rujnem vincom* (V, 298), *s tem dečkom* (B, 313), *poštejnem svojem* (V, 256), ali: *z svojim pajdašom* (T, 89), *ze svojim poslom* (V, 250), *s tim dečkom* (B, 314); I jd. ž. roda, npr. *z kojum* (T, 94), *z*

<sup>8</sup> Oblik *meni* se javlja triput (B, 313, 323; S, 366).

*našum kraveščicum* (T, 118), *s tum častjum* (T, 132), *pod zastavom našum* (V, 298), *z ovum dečicum* (B, 316), ali: *pred onom tvojum susedum* (T, 87), *z tom špricu* (B, 331); G mn. m. i sr. roda, npr. *takve gostov* (P, 23), *svoje sel* (T, 112), D mn. m. i ž. roda, npr. *mojem starcem* (P, 18), *vsem nam* (T, 139), *nam sem* (B, 333), *našem prijatelem* (V, 276), *vsem ženam* (T, 123), *tem svojem sablam* (V, 261), L mn. sr. i ž. roda, npr. *v naše velike turopolske šuma* (P, 19), *na naše Vukomeričke gorica* (P, 24), *na ove naše suve vusnica* (T, 85), *vu te vse briga* (T, 143), *po naše regula* (V, 258), *v vaše sela* (T, 111), I mn. svih triju rodova, npr. *pred semi svati* (T, 102), *s teremi* (T, 112), *med vsemi ludmi* (V, 252), *za temi cucki* (V, 259), *z svojemi koli* (P, 48), *z onemi svojemi rudastemi lasmi* (T, 123), *svojemi očmi* (V, 276). U jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora potvrđuju se svi navedeni oblici, osim nastavka *-im* u I jd. m. roda i nastavka *-om* u I jd. ž. roda. Nastavak *-im* potvrđuje se u jeziku stare kajkavske književnosti, ali ne i suvremenih turopoljskih govora, a nastavak *-om* za ž. rod ulazi u pišćev jezik pod utjecajem hrvatskoga standardnog jezika (Šojat 1982: 402–405, 2009: 59, 61).

Posvojne zamjenice za 3. lice jd. i mn. glase *negov*, *nejni*, *nijov*, npr. *negov* (T, 86), *nejni* (T, 94), *nejna* (T, 190), *nijovem* (B, 321), *nijov* (S, 367). Prva dva oblika potvrđena su i u staroj kajkavskoj književnosti i u suvremenim turopoljskim govorima, a oblik *nijov* samo u spomenutim govorima (Šojat 1982: 404, RHKKJ 1985: 184).

Zamjenica *kaj* potvrđuje se istim oblikom vrlo rijetko, npr. *kaj* (V, 251). Najčešći su oblici *kej* i *ke*, npr. *kej* (P, 20, 25; T, 88; S, 362), *nekej* (S, 363), *ke* (P, 16, 19–20; T, 86, 89), *neke* (P, 16, 22, 29), u priloga: *zake* (B, 313) i *zakej* (S, 362). Relativno su česti i štokavski oblici *šta* (P, 27; B, 337), *ništa* (T, 98, 100, 104, 121; B, 313, 330; J, 357), *ništ* (P, 22; J, 354), *niš* (P, 16, 20; T, 104). Štokavski oblici *niš(t)* i *ništa* potvrđuju se i u jeziku stare kajkavske književnosti i u suvremenih turopoljskih govora (Šojat 1982: 405, RHKKJ 1999: 282–283).

Od pridjeva izdvajam: L jd. m. i sr. roda, npr. *pri Veselom Turopolcu* (P, 20), *v Turopolskom lugu* (T, 87), *na tem lepom dareku* (T, 190), *na ovom jadnom svetu* (B, 316), *o rujnom vincu* (P, 28), *u ovom starom letu* (B, 339), ali: *po ovom našem mrsکم putu* (T, 155), *v velikem korite* (P, 50), *po širokem našem dvorišču* (T, 231); L jd. ž. roda, npr. *na zadružne zemlice* (P, 18), *o Vincekove čerke* (T, 89), *v kršćanske ljubavi* (T, 91); I jd. m. i sr. roda, npr. *z domačem svetom* (P, 17), *z dugem nosom* (P, 25), *z ovom belem ručnikom* (P, 61), *z Blaževem kumom* (T, 87), *z našem rujnem vincom* (V, 298), ali: *z belim cukrom* (P, 27); I jd. ž. roda, npr. *z velikum gospodum* (P, 39), *pred mraclinskom stezum* (T, 102), *pred cirkvenum bertijum* (T, 102), *pod turskom vladavinom* (V, 265); G mn. m. i ž. roda, npr. *z nas čiste selakov* (P, 18), *mlade Ilircov* (P, 26), *sedem cirkvene sakramentov* (T, 106), *bogoslovne škol* (P, 26); D mn. m. roda,

npr. *plemenitem Turopolcem* (P, 27), *dobrem, plemenitem i poštenem ludem* (T, 107), *starem ludem* (B, 311); L mn. sr. i ž. roda, npr. *na turopolskim spraviščima* (T, 95), *u strajnskim selima* (B, 337), *v naše velike turopolske šuma* (P, 19), *na naše Vukomeričke gorica* (P, 24), *na ove naše suve vusnica* (T, 85); I mn. svih triju rodova, npr. *pred nami turopolskemi plemenitaši* (P, 26), *s praznemi koli* (P, 47), *z onemi svojemi rudastemi lasmi* (T, 123), *z praznemi rukami* (T, 96, 109). Svi navedeni oblici potvrđuju se u jeziku stare kajkavske književnosti i suvremenih turopoljskih govora, osim nastavka *-im* za L mn. sr. roda koji izostaje i u književnosti i u govorima, a nastavak *-e* za GL mn. svih triju rodova potvrđuje se u govorima, ali ne i u staroj kajkavskoj književnosti, dok se nastavak *-im* za I jd. m. i sr. roda potvrđuje u staroj kajkavskoj književnosti, ali ne i u govorima (Šojat 1982: 398, 2009: 59).

Zabilježeni su komparativi: *bolša* (P, 27), *bolše* (P, 43), *boljega* (T, 108), *boljemu* (B, 340), *gorje* (P, 47), *jakši* (T, 233), *vekšo* (B, 318), *mlajša* (T, 112), *lepše* (T, 99), *frižešega* (P, 45), *bogatešoga* (B, 312), *preštimanešoga* (B, 312), *starešomu* (T, 107), *laganeša* (P, 42), *noveše* (T, 123). Od superlativa potvrđuju se: *najbolši* (T, 97), *najbolša* (T, 90), *najbolše* (P, 24), *najbolji* (B, 337, 339), *najboljemi* (B, 339), *najgorja* (B, 324), *najvekše* (T, 95, 174), *najvekšoga* (T, 233), *največa* (B, 312), *najmlajši* (T, 106), *najbogateša* (T, 90), *najpreštimaneši* (T, 132), *najpreštimaneša* (T, 90). U suvremenih turopoljskih govora potvrđuju se svi navedeni oblici, dok u jeziku stare kajkavske književnosti izostaju oblici *bolji*, *veči* i *gorji* (Šojat 1982: 401, 2009: 63).

Svršeni prezent glagola *biti* najčešće ima kraće oblike, npr. *bum* (P, 17, 23, 28; T, 97; B, 330), *buš* (P, 22; T, 106), *bu* (P, 16, 25, 31; T, 87), *bumo* (P, 19-20, 22, 27; T, 107), *bute* (P, 25, 42; T, 87). Duži oblici potvrđuju se za 1. i 3. lice jd. i 1. lice mn., npr. *budem* (T, 104), *bude* (P, 30-31; T, 87, 106), *budemo* (B, 331). U 3. l. mn. potvrđuje se uvijek oblik *budu*, npr. *budu* (P, 16, 34). Zanimljani svršeni prezent glagola *biti* ima oblike: *nam* (P, 16; T, 107), *na* (J, 347), *namo* (T, 89, 144), *nate* (P, 33; B, 333). Zanimljani nesvršeni prezent istoga glagola ima oblike: *nis* (T, 121), *ni* (P, 31, 37, 44, 61), *ne* (T, 112). U 3. l. mn. prezenta glagola ne provodi se analogija prema 2. l. mn., npr. *razmu* (P, 20), *išču* (P, 34), *moru* (P, 38), *vlove i zapru* (P, 61), *odluče* (T, 93), *idu* (T, 98), *žive* (T, 112), *sede* (V, 251).

Pri tvorbi futura drugog autor pretežito rabi kratke oblike svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti*, npr. *bum stiral* (P, 23), *bum prečital* (P, 28), *bum obišel* (T, 97), *govoril bum* (B, 330), *buš išel* (T, 106), *buš trebil* (P, 22), *bu znalo* (P, 16), *bu pobeglel* (P, 31), *bu moral* (T, 87), *bumo videli* (T, 107), *bute ostali* (P, 25), *bute stali* (P, 42), *bute došli* (T, 87), ali: *bude smudil* (P, 30), *bude zešpotala* (P, 31), *bude banul* (T, 87), *bude ostal* (T, 106), *budemo imeli* (B, 331). U 3. l. mn. rabi se samo oblik *budu* uz glagolski pridjev radni, npr. *budu pristajale* (P, 16), *budu došli* (P, 16), *budu*

*ukinuli* (P, 34).

Valja zabilježiti da autor rabi i knjiške oblike futura prvog, npr. *ja oču zapisati* (B, 335), *ja ču govoriti* (B, 330), *gdo neće pomoći* (P, 20), *čovjek oče zadobaviti* (P, 23), *on neće razmeti* (P, 39), *on neće ženiti* (T, 98), *hoćemo prodati* (S, 363), *vsi trsja delati neču* (P, 28), *Mađari neču razmeti* (P, 39).

Od imperativnih oblika izdvajam: 2. l. jd. *dej* (P, 16), *naj* (= nemoj) (P, 18, 23), *pogleč* (P, 44), *poveč* (P, 48), *reči* (B, 311); 3. l. jd. *Bog budi s tobom* (P, 18), *falen budi Jezuš* (T, 100), *nek dojde* (P, 23), *nek ga pripremi* (T, 93), *nek bude* (T, 97, 102); 2. l. mn. *dejte* (P, 28; T, 87), *najte* (= nemojte) (P, 17, 36; B, 316), *sednete* (P, 23), *platete* (P, 27), *dižete se* (T, 86), *dojdete* (T, 91), *odlučete se* (T, 93), *budete* (B, 316); 3. l. mn. *nek se deca zemu* (T, 112).

Od kondicionala prvog potvrđuju se samo oblici za 1. i 3. l. jd. i mn., npr. *ja bi se španceral* (P, 16), *ja bi se žalila* (P, 18), *baš bi ja štel čuti* (P, 28), *ja bi si štel* (T, 122), *on bi pomogel* (P, 20), *gdo bi štel* (P, 20), *morali bi mi krenuti* (P, 31), *mi bi morali početi* (V, 250), *kak bi oni došli* (P, 23).

Glagolski prilog sadašnji potvrđuje se nastavkom -č, npr. *pomučeč* (T, 90), *čekajuč* (T, 220).

Supin se čuva, npr. *potiraš na štalu spat* (P, 16), *moram iti iskat* (P, 31), *pemo spat* (T, 88), *kad se ide pozivat* (T, 118), *si došel dimet* (T, 214), *idu luči tesat* (T, 232), *došli su mene buditi* (J, 350).

Od navedenih glagolskih oblika potvrđuju se svi u jeziku stare kajkavske književnosti (Šojat 2009: 73, 81, 83–85, 88). U suvremenih turopoljskih govora također se potvrđuju svi glagolski oblici, osim 3. l. jd. i mn. imperativa u kojima se rabi čestica *naj* (Šojat 1982: 406–418). Česticu *nek* u 3. l. jd. i mn. imperativa autor preuzima iz štokavskih izvora.

## ZAKLJUČAK

Uspoređujući autorovu pisanu građu sa stanjem u jeziku stare kajkavske književnosti (a) te u suvremenim turopoljskim govorima (b) možemo očekivati četiri moguće situacije: 1. jezične osobitosti koje su zajedničke (a) i (b), 2. jezične osobitosti vezane samo uz (a), 3. jezične osobitosti vezane samo uz (b), 4. jezične osobitosti koje ne pripadaju ni (a) ni (b).

Na fonološkom i morfološkom planu u istraženoj građi najčešće se potvrđuju osobitosti pod rednim brojem 1.

Pod brojem 2. nalazim potvrdu za ikavski refleks *jata* u obliku *ně*, nastavak -u i -ju

u I jd. imenica ž. roda, nastavak *-ima* u I mn. imenica ž. roda bivših i-osnova, oblik *menom*, *A je* zamjenice *oni* i nastavak *-im* neličnih zamjenica za I jd. m. roda.

Za pojavu pod brojem 4. nalazim nastavak *-ima* u L i I mn. imenica m. i sr. roda, nastavak *-jom* u I jd. imenica ž. roda bivših i-osnova, oblik *sobom*, nastavak *-om* za I jd. ž. roda neličnih zamjenica, nastavak *-im* za L mn. pridjeva sr. roda, česticu *nek* u 3. l. jd. imperativa glagola.

Najzanimljivije su one potvrde pod brojem 3., dakle fonološke i morfološke osobitosti tipične za suvremene turopoljske govore, a nepotvrđene ili vrlo rijetko potvrđene u jeziku stare kajkavske književnosti, a to su: promjene *a > e*, *čl > č*, *čr > cr*, *dn > n*, *ds > c*, *gd > d*, *kt > t*, *ń > n/jn*, *pro- > pre-*, *pt > t*, *tm > km*, *-v > -f*, *vč > č*, *vd > d*, *vm > m*, *vn > n*, *vs > s*, *vz > z*, *žj > ž*, gubljenje početnoga *o*, gubljenje samoglasnika *u* u središnjem slogu, bilježenje slogotvornoga *r* kao *r*, gubljenje suglasnika *h* u svim položajima u riječi i njegova zamjena drugim suglasnicima, obezvučenje zvučnoga suglasnika u završnom slogu, stezanje samoglasnika i gubljenje pojedinih samoglasnika i suglasnika, nastavak *-om* u I jd. imenica m. i sr. roda za palatalne osnove, nastavak *-o* u V jd. imenica ž. roda, nastavak *-om* u I jd. imenica ž. roda, L *jne* zamjenice *ona*, A *jne* zamjenice *oni*, oblik *nijov*, nastavak *-e* za GL množine pridjeva svih triju rodova, komparativi *bolji*, *veći*, *gorji*.

## LITERATURA

- JUNKOVIĆ, Zvonimir. 1956. "Izvještaj o istraživanju kajkavskoga dijalekta u zagrebačkoj okolini". *Ljetopis JAZU* 61: 391–395.
- JUNKOVIĆ, Zvonimir. 1982. "Dioba kajkavskih govora: porodice, tipovi i savezi". *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6: 191–216.
- KEKEZ, Stipe. 2007. "O istraživanju turopoljskih govora". *Kaj* 6: 53–66.
- KOVAČEVIĆ, Josip. 2003. *Dramska djela*. Velika Gorica: Pučko otvoreno učilište, Odjel za kulturu.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1985. Knjiga prva, svezak 2, Cennitel – Drištavica. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za jezik IFF.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1988. Knjiga druga, svezak 4, Hiršavski – Kalati. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za jezik IFF.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1991. Knjiga druga, svezak 6, Laž – Mučitelica. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za hrvatski jezik HFI.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1995. Knjiga treća, svezak 7, Mučitelstvo – Nestaja. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za hrvatski jezik HFI.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 1999. Knjiga treća, svezak 8, Nestajati – Okobola. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. 2002. Knjiga treća, svezak 9, Okol – Pedesetoletni. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ŠOJAT, Antun. 1963. "Izvještaj o istraživanju govora u Turopolju". *Ljetopis JAZU* 67: 310–315.
- ŠOJAT, Antun. 1963. "Izvještaj o istraživanju turopoljskih govora izvršenom 1961. godine". *Ljetopis JAZU* 68: 310.
- ŠOJAT, Antun. 1967. "Položaj turopoljskih govora u hrvatskoj kajkavštini". *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske* 10: 147–153.
- ŠOJAT, Antun. 1982. "Turopoljski govori". *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6: 317–493.
- ŠOJAT, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

## ABOUT LANGUAGE OF KAJKAVIAN DRAMATIC WORKS BY JOSIP KOVAČEVIĆ

---

BORIS KUZMIĆ

---

### SUMMARY

The paper analyses the language of the Kajkavian drama works published in *Dramska djela* (2003) by Josip Kovačević (1936). The analysis will show the extent to which author's modern Kajkavian literary language includes diachrony (knowledge of the language of old Kajkavian literature) and synchrony (contemporary Turopolje speeches, especially the Buševac speech, whose author is the native speaker).

### KEYWORDS:

*Buševac, Josip Kovačević, kajkavian drama works, Kajkavian literary language, Turopolje*

B. KUZMIĆ • O JEZIKU KAJKAVSKIH DRAMSKIH TEKSTOVA JOSIPA KOVAČEVIĆA

